

בחוקותי *

ולא ישחיתו". היינט ווי קען גאר ר"י לערנען "מעבירים מן העולם" ?

(4) שם, ט.

(5) ואין לתרץ (כב) דרך הקודש לתו"כ כאן) שר"י ס"ל שהכתובים שבישע"י שם נאמרו בדרך משל על אוה"ע (כדעת הרמב"ם הל' מלכים רפ"ב) — שהרי הכתוב והשבתי ח"י רעה (לדעת ר"י) הוא "ביסול דבר ממנהגו של עולם" * יותר מ"וגר זאב עם כבש", ולדעת הרמב"ם סס"ל שבימות ה' משיח לא יבטל דבר ממנהגו של עולם והכתובים שבישע"י שם — משל הם, הרי גם הכתוב והשבתי ח"י רעה עכ"ל שמשל הוא (ובמכש"כ מהכתוב וגר זאב עם כבש), וכמ"ש בנו"כ להרמב"ם שם. וממ"ש בתו"כ כאן (גם לדעת ר"י) ש"השבתי ח"י רעה" היא כפשוטו **, הרי במכ"ש סס"ל שגם הכתובים שבישע"י שם הם כפשוטו.

(*) ברמב"ן כאן: "שלא יבואו חיות רעות בארצכם, כי בהיות השבע וברכות הטובה ובהיות הערים מלאות אדם לא תבואנה חיות ב"שוב". ולפ"ז, "והשבתי ח"י רעה" אינו ביסול מנהגו של עולם.

(ועפ"ז יובן גם מ"ש הרמב"ם שם, וזה שנאמר בישע"י וגר זאב עם כבש כו' — זלכאורה, למה לא הקשה ממה שנאמר בתורה "והשבתי ח"י רעה" — כי פסוק זה, אפשר לפרשו כהרמב"ן, ואין צורך לחזק שנאמר בדרך משל).

אבל מפשטות לשון התו"כ "מעבירים מן העולם" (וכן בדעת ר"ש "למשבית מויקין מן העולם", למה לא הקשה ממה הכתוב "הארץ" — משמע שהחיות רעות יושבתו מכל העולם, וא"כ ה"ז "ביסול מנהגו של עולם".

(**) וי"ל, שהמקור לדעת הראב"ז שם ש"השבתי ח"י רעה מן הארץ" הוא כפשוטו (ראה רדב"ז שם: "ואין זו השגה, כמו ששאר הכתובים משל גם זה משל"), הוא מדרשת התור"כ כאן, וראה לקו"ש חכ"ז ע' 193.

א. אין פסוק "והשבתי ח"י רעה מן הארץ" ¹, ברענגט דער תורת כהנים א פלוגתא צווישן ר' יהודה און ר' שמעון: "ר"י אומר מעבירים מן העולם. ר"ש אומר משביתן שלא יזוקו".

דערנאך ברענגט דער תו"כ א ראי' צו דעת ר"ש: "וכן הוא אומר: מזמור שיר ליום השבת — למשבית מויקין מן העולם, משביתן שלא יזוקו. וכן הוא אומר: וגר זאב עם כבש. . . ונער קטן נוהג בהם. . . ושעשע יונק על חור פתן. . . מלמד שתנוק מיש" ראל עתיד להושיט את ידו לתוך גלגל עינו של צפועני כו'".

איז אין דעם ניט מובן:

א) וואס איז די ראי' פון פסוק "מזמור שיר ליום השבת" און "מש" בית מויקין" (וואס וועט זיין לעתיד) מיינט "שלא יזוקו"? דער ווארט "ה" שבת" איז דאך פון לשון "שביתת" פונקט ווי דער ווארט "והשבתי". איז וואס איז "ליום השבת" מער הוכחה און עס מיינט "שלא יזוקו" ווי "והשבתי ח"י רעה": כשם ווי "והשבתי" טייטשט ר"י און דאס מיינט "מעבירים מן הער" לם", קען ער דאך אזוי אויך לערנען אין פסוק "ליום השבת" ?

ב) לאיך גיסא: אין פסוק "וגר זאב עם כבש וגו'" איז דאך מפורש און אויך לעתיד וועלן זיין די אלע חיות המויקות — זאב, דוב, ארי' און נחש; עס איז מער ניט וואס "לא ירעו

(*) וסיום מס' תמיד (ס"ה ואילך).

(1) פרשתנו כו, ו.

(2) תהלים צב, א.

(3) ישעי' יא, יח.

והאיכות — אין ברייטן זין פון צו-
רה ואיכות, כולל אויך די אפשריות
פון אכילה (והנאה בכלל), דער גדר פון
„יראה לך“ וכיו"ב — ווערט אנגע-
רופן „שביתה“, און דערפאר האלטן זיי
אז אויך דורך „מפרר חזרה לרוח או
מטיל לים“ איז מען מקיים מצות „תש-
ביתו“.*

און דאס, זאגט דער ראגאטשאווער,
איז אויך דער טעם הפלוגתא פון ר"י
ור"ש אין דעם פירוש פון „והשבתי
חי' רעה מן הארץ“: בעת א חי' רעה
הערט אויף צו מוזיק זיין, ווערט נת-
בטל בלויז איר צורה, אבער איר מצי-
אות פארבלייבט ווי פריער.

[אפילו אויב די טבע אין א חי'
רעה צו מוזיק זיין וואלט געווען אין
איר גלייך מתחילת הבריאה, וואלט
אויך געווען פארשטאנדיק וואס דער
ביטול פון דער דאזיקער טבע הייסט
בלויז ביטול הצורה⁹; עאכ"כ, אז

(9) ראה ירוש' פסחים (פ"ב ה"א בסופה):
חשביתו כו' כל יראה (אלא ששם הוא אליבא
דר"י — השבתת יראה לגמרי).

(9*) וזהו גם ביאור פלוגתת ר"י ור"ש
בענין חמץ שעבר עליו הפסח (פסחים כח,
סע"א ואילך), כי לאחר ששעבר עליו הפסח
נתבטל ממנו התואר, אבל נשאר עצם החמץ
(צפ"נ קונ' השלמה ע' 65).

(10) להעיר משהיה"א רפ"ב: „אף שה-
טבע זה במים ג"כ נברא ומחודש יש מאין“.
שכחננו (בפסחות *) ב„הטבע הזה“, היא
למ"ש לפנינו שם „ונגרים כמורד כדרכם
וטבעם“. ועל טבע זה הוא אומר, שהוא
„נברא ומחודש יש מאין“ — היינו בריאה
נוספת על בריאת המים עצמם (שלכן, מצד
עצם מהות המים אינו מושלל שיהיו נצבים
כחומה — מכיון שהטבע מה שהם נגרים
(היפך נצבים כחומה) הוא דבר נוסף עליהם
— ובמילא, הפלא שבקיים אינו כהפלא
שבהבריאה יש מאין, ולהעיר מד"ה נתת

ב. דער טעם פון ר"י וואס ער
לערנט אז „והשבתי חי' רעה“ מיינט
„מעבירם מן העולם“, איז מבאר דער
ראגאטשאווער, אז ר"י גייט לשיטתי'
אין דעם דין פון ביעור חמץ:
אין דעם אופן ווי מען דארף חמץ
מבער זיין, איז פאראן א מחלוקת פון
ר"י מיט די חכמים⁷: „ר"י אומר אין
ביעור חמץ אלא שריפה, וחכמים אומ-
רים אף מפרר חזרה לרוח או מטיל
לים“.

אין וואס באשטייט זייער פלוגתא?
בשעת מען ווארפט אריין דעם חמץ
אין ים (און אפילו ווען מען איז אים
„חזרה לרוח“, ווערט בטל בלויז דער
חיבור פון זיינע חלקים וכו' אבער
עס) בלייבט די מציאות החמץ כמו
שהי', און וויבאלד אז ביי חמץ
שטייט „תשביתו שאור מבתיכם“,
האלט ר' יהודה אז דורך צעברעקלען
דעם חמץ און אים פארשפרייטן אין
ווינט אדער דורך אריינזאפן אים אין
ים איז מען ניט מקיים די מצוה
„תשביתו“. ווייל לויט ר"י איז דער
פירוש פון „שביתה“ — ביטול המצי-
אות, און דעריבער האלט ער „אין
ביעור חמץ אלא שריפה“ — ווייל
דוקא דורך פארברענען דעם חמץ
ווערט נתבטל זיין מציאות (והגם אז
אויך נאכן פארברענען בלייבט דערפון
איבער אפר — איז אבער אפר א נייע
מציאות*). די פריערדיקע מציאות איז
ניטא.

די חכמים (ובכללם ר"ש) האלטן
אבער, אז אויך דער ביטול הצורה

(6) נעתק ב„צפת פענח“ עה"ת — עה"פ.

(7) פסחים רפ"ב.

(8) בא יב, טו.

(8*) ראה תורה אין (פסחים כט, סע"א).
חידושי הרשב"א לקידושין (נו, ב), ועיין
אנה"ק סט"ו.

(*) וב„פלא הרמון“ (להר"ה מפאריש)
וירא (נב, ג) — מפרש באו"א.

דער זאך 14], האלט ר"י אז ער איז חייב און ר"ש האלט אז ער איז פטור 15. (ב) בנוגע צו "דבר שאינו מתכוון" [דאס הייסט, א מלאכה אן כוונה. ווי למשל ווען איינער גיסט אריין קאלטע וואסער אין א הייסער כלי מתכות צוליב אנווארעמען די וואסער, איז כאטש אז דורך דעם איז ער מחזק די כלי, וואס דאס איז "גמר מלאכת הצורפין", איז ער אבער כלל ניט מכוון צו דער מלאכה], האלט ר"י אז דאס איז אסור און ר"ש האלט אז ס'איז מותר 16.

דער ביאור אין זייערע פלוגות: ביי שבת איז "מלאכת מחשבת אסרה תורה" 17, און בשעת עס פעלט די מחשבה [לא מיבעי ביי "דבר שאינו מתכוון" וואס דאן האט ער כלל ניט כוונה צו טאן די מלאכה, נאר אפילו ביי "מלאכה שאינה צריכה לגופה", וויבאלד אז זיין טעם ומחשבה איז צוליב א צווייטער זאך, הייסט עס דאך אז לגבי דער מלאכה פעלט מחשבה], איז נתבטל געווארן צורת המלאכה.

און היות אז ביי שבת שטייט "וב-יום השביעי תשבות", אז עס דארף זיין שביתה פון מלאכה, איז ר"י, וואס לערנט אז שביתה איז דוקא ווען די גאנצע מציאות ווערט בטל, האלט ער אז אויך ווען מען טוט א מלאכה שאינה צריכה לגופה און אפילו א דבר שאינו מתכוון — איז מען ניט מקיים דעם "תשבות", ווייל דער עצם המלאכה איז פאראן אויך בעת עס פעלט די כוונה; אבער ר"ש, וואס

בששת ימי בראשית האבן די חיות ניט מוזיק געווען, און די טבע להזיק איז אין זיי צוגעקומען ערשט לאחר חטא עץ הדעת 18 — איז דאך אוראי פארשטאנדיק אז אט-די טבע איז בלויז א צורה חיצונית, און דורכן ביטול פון דער דאזיקער טבע ווערט ניט נתבטל די מציאות פון דער חי'.

איז ר' יהודה, וואס ער לערנט אז "שביתה" מיינט דער ביטול פון דער מציאות, מוז האלטן אז "והשבתי חי' רעה גוי" מיינט "מעבירם מן ה' עולם". אבער ר"ש, וואס לדעתו קען אויך דער ביטול הצורה הייסן "שבי-תה", לערנט ער "משביתן שלא יזיקו", ווארום אויך דאס הייסט "והשבתי".

ג. דעם לשון שביתה געפינט מען אויך ביי שבת — "וביום השביעי תש-בות" 19. זעט מען טאקע, אז אויך בנוגע איסור מלאכה בשבת (וואס איז פאר-בונדן אויך מיט "וביום השביעי תש-בות" 20) איז דא א פלוגתא פון ר"י ור"ש, אין צוויי ענינים:

א) בנוגע צו "מלאכה שאינה צריכה לגופה" [ד. ה. ווען איינער טוט א מלאכה כה ככוונה, אבער זיין טעם אויף דעם איז צוליב אן אנדער זאך. ווי צום ביישפיל, "המכבה את הנר מפני שהוא מתיירא מן הנכרים כו" אדער "מפני החולה שישן", וואס זיין טעם ביים כיבוי איז ניט אין דעם נר גופא, ווייל צריך לפחם, נאר צוליב אן אג-

ליראין תרצ"ג (נדפס בסה"מ תשי"א) פ"ב ואילך.

11) רמב"ן עה"ת (עה"פ והשבתי חי' רעה גוי).

12) משפטים כג, יב. תשא לו, כא.

13) רמב"ם ד"ש הל' שבת. סהמ"צ לה' רמב"ם מ"ע קנה.

14) ראה שבת ל, רע"א. לא, ב.

15) שם עג, ב. וש"נ.

16) שם מא, ריש ע"ב. וש"נ.

17) ביצה יג, ב (וש"נ). חגיגה יו"ד, ריש

ע"ב (לענין מלאכה שאצ"ל. עיי"ש).

ד. וויבאלד אָז דער פירוש פון „שביתה“ (לדעת ר"י) איז — דער ביטול פון דעם עצם המציאות, קומט דאָך אויס אָז אין פסוק „והשבתי חיי רעה מן הארץ“ שטייט בפירוש אָז לעתיד לבוא וועט נתבטל ווערן די מציאות פון חיות רעות. און דעריבער קען ער ניט לערנען „משביתן שלא יזיקו“ (טראָץ דעם

האַלט אָז אויך ביטול הצורה ווערט אנגערופן שביתה, האַלט ער¹⁸ אָז אויך מלאכה שאינה צריכה לגופה און דבר שאינו מתכוון — וויבאלד אָז ס'איז דערביי נישט די צורת המלאכה, גייט עס שוין אַריין אין כלל פון „תשבות“¹⁹.

(18) ומה שס"ל לר"ש שדבר שאינו מתכוון מותר גם בכל איסורי התורה, היינו לפי „דשבת בנין אב * לכל התורה“ (ריטב"א יומא לד, ב).

צ"מ ש„בנין אב“ זה הוא רק בנוגע לדשא"מ ולא בנוגע למלאכה שא"צ לגופה (ראה תוס' וזבים (צב, א) ובהערה שלאח"ז) — י"ל: בדבר שאינו מתכוון כלל, מסתבר שהפסוק (שנאמר גבי שבת) הוא (לא רק לפי שגם כשעושה מלאכה בלא כוונה „שובת“ הוא, אלא גם) לפי שאינו שייך חיוב על דבר שאינו מתכוון (אלא שבאם לא היינו מוצאים פסוק בדשא"מ בשום מקום, א"א לחדש סברא זו. אבל לאחר דיעוין דפסוק בשבת, מסתבר שכ"ה גם בכל האיסורים), משא"כ מלאכה שאצ"ל, מכיון שהוא עושה בכונה ורק שאינה צריכה לגופה, מסתבר שפסוק זה נאמר רק גבי שבת — לפי שנאמר בו „תשבות“ — ולא בשאר איסורים.

(19) ע"פ מ"ש בפנים, יש לומר בתירוץ קושיה תוס' (שבת מב, א ד"ה אפילו. וזבים שם — ד"ה אבל) שהקשו „היכי ס"ד דדבר שאינו מתכוון שיהא צריכה לגופה, דמה ענין זה לזה“ — כי מכיון שפלוגות ר"ש ור"י בשני הדינים (משאצ"ל ודשא"מ)

הוא מטעם שחלוקים הם בפירוש „תשבות“, הרי ב' דינים אלו שייכים זה לזה *.

ואף שוינו דשמואל בזבחים שם הוא בדשא"מ לענין לא תכבה (ולא בשבת) — הרי מה שדשא"מ מותר בכל התורה הוא לפי דילפינן משבת (כבהערה שלפניו), וא"כ מוכרח שס"ל שגם ביטול ה„תואר“ נק' „תשבות“, ולכן גם משאצ"ל (לענין שבת) פסוק.

ומה שלפי מסקנת הש"ס „בדבר שאינו מתכוון סבר לה כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר"י“ — אף שבי' הפלוגות דר"י ור"ש תלויים הם בפ"י „תשבות“ — י"ל בב' אופנים: א) שהפסוק בדשא"מ הוא (לא מטעם „תשבות“ כ"א) מקרא אחרינא כבפנ"י שבת (מב, רע"א), או לפי שאינו שייך חיוב באינו מתכוון וא"צ ע"ז לקרא כלל (ודלא כבהערה הקודמת), ב) שפ"י „תשבות“ אליבא דשמואל הוא ביטול התואר. אלא שס"ל שבמלאכה שאצ"ל, מכיון שהוא מתכוון (אף שכונתו היא למלאכה אחרת), יש בה גם צורת המלאכה.

(*) עד"ז מתרץ בפנ"י שם, שהשיבות דב' הדינים (משאצ"ל ודשא"מ) הוא לפי ששניהם ילפינן (לדעת המקשן) מ„מלאכת מחשבת“. ומה שס"ל לר"ש שדשא"מ מותר גם בכל איסורי התורה הוא „משום דיליף לה בק"ו משבת דחמירא“. אבל תירוצו אינו מספיק. כי מכיון שהפסוק דמשאצ"ל הוא רק בשבת ולא בשאר איסורים, מוכח לכאן, שהא דדשא"מ מותר בשאר איסורים הוא (לא לפי שיליף לה משבת, כ"א) מקרא אחרינא, ולא ממלאכת מחשבת. וא"כ, איך מקשה (בזבחים שם) אהא דס"ל לשמואל שדשא"מ מותר ב„לא תכבה“ מהא דס"ל שמשאצ"ל פסוק בשבת. ועכצ"ל כבפנים ההערה. ועצ"ע בכ"י.

(*) בפני יהושע שבת (מב, רע"א) מפרש (לדעת המקשן) בשבת שם): „זהא דסבר ר"ש בכל התורה דשא"מ מותר, היינו משום דיליף לה מק"ו משבת דחמירא“. ואינו מובן, ולפ"ז הו"ל למילף בק"ו משבת גם לענין משאצ"ל. ובפרט, שבי' הענינים (משאצ"ל ודשא"מ) ילפינן מ„מלאכת מחשבת“ (כמו שהאריך בפנ"י שם). ומאי שנא? ולכן נלפענ"ד, שא"א ללמוד מק"ו משבת — כי שאני שבת, שהנדר דאיסור מלאכה בה הוא „תשבות“, אלא שמי"מ „שבת בנין אב (ולא ק"ו) לכל התורה“ לענין דשא"מ, כדלקמן בפנים ההערה.

וואָס עס שטייט „וגר זאב עם כבש גו“ (און מוז לערנען „מעבירים מן העולם“.

און דאָס וואָס אין פסוק שטייט פאַרט בפירושו „וגר זאב עם כבש גו“ — אַז עס וועלן יע זיין חיות רעות לע"ל (נאָר זיי וועלן ניט מזיק זיין), מוז מען לערנען (לדעת ר"י) אַז די צוויי פסוקים ריידן וועגן צוויי באַזונדערע זמנים: פריער וועט זיין „וגר זאב עם כבש גו“, און דערנאָך וועט זיין אַ העכערער עילוי, אַז עס וועט נתבטל ווערן די מציאות החיות רעות לגמרי — מעבירים מן העולם¹⁹.

ה. ע"פ הנ"ל וועט מען אויך פאַרשטיין די רא"י וואָס דער תו"כ ברענגט צו דעת ר"ש פון פסוק מזמור שיר ליום השבת:

אין סוף מס' תמיד רעכנט ער אויס „השיר שהיו הלויים אומרים במקדש“ אין יעדער טאָג פון די ימי השבוע: „ביום הראשון היו אומרים לה' הארץ ומלואה תבל ויושביו בה. בשני היו אומרים גדול ה' ומהולל מאד וכו' בשבת היו אומרים מזמור שיר ליום השבת“. און ער איז מפרש „מזמור שיר לעתיד לבא ליום שכולו שבת ומגיד²⁰ לחיי העולמים“.

אזוי שטייט אין דער משנה. אָבער אין ברייתא²¹ איז דאָ אַ פלוגתא וועגן דעם: „ר' יהודה אומר משום ר' עקיבא . . . בשביעי היו אומרים מזמור שיר ליום השבת, ליום שכולו שבת. אמר ר' נחמי' מה ראו חכמים לחלק בין הפרקים הללו“ (טייטשט

*21 (21) בענין „חרוב“ ופרטיו — ראה תו"כ בראשית בתחלתו. אוה"ת בראשית (ל, סע"ב). אוה"ת ויקרא (ע' רחץ, קרוב לסופו). רש"י מות הצ"צ עה"פ (תהלים צב, א) מזמור שיר ליום השבת (ב"ה אור"י וב"הוספה" לשם (בהר"ם צאת תשד"מ — ע' תרלב. ע' תשכ וואילך). ד"ה שה"ש (הראשון) תרכ"ז.

¹⁹ (19) להעיר ממאמרי אדה"צ חס"ז ע' נז. מאמרי אדהאמ"צ במדבר ח"א ע' קסד.

²⁰ (20) אבל להרע"ב, תויו"ט ועוד הגירסא: מנוחה (בלא וא"ו). וראה להלן שוה"ג הא' להערה ³⁰.

(21) ר"ה לא, א.

דערש פון דעם צווייטן אלף שנה.
וואָס פון דעם איז מובן אויך בנוגע
צו די "תרי חרוב" (לדעת אביי), אַז
כאַטש אין ביידע אלפים וועט זיין
"חרוב", איז אָבער דער אלף השביעי
ניט גלייך צום אלף השמיני.

ועפ"ז יש לומר, אַז רב קטינא און
אביי זיינען מחולק לויט די צוויי דיי-
עות פון ר"י ור"ש (אין ת"כ): לויט
דעת ר"ש אַז דער פירוש פון "והש-
בתי חי' רעה מן הארץ" איז "מש-
ביתן שלא יזיקו" — און דאָס איז
די איינציקע שביתה וואָס וועט זיין
לע"ל (אַז שטענדיק²⁵ וועט זיין די
מציאות פון חיות רעות און זיי וועלן
ניט מזיק זיין), איז מסתבר אַז עס
וועט זיין בלויז "חד חרוב"; משא"כ
לדעת ר"י אַז עס זיינען דאָ צוויי
תקופות כנ"ל — פריער וועט זיין "וגר
זאב עם כבש" (עס וועלן זיין חיות
רעות, נאָר לא יזיקו) און דערנאָך "מע-
בירם מן העולם", האָט אַן אָרט צו
זאָגן וואדערבא עס איז מסתבר²⁶ —
אַז עס וועט זיין תרי חרוב: אין
ערשטן אלף וועט זיין דער חרוב פון
דער צורה, זיי וועלן זיין אָבער זיי וועלן
ניט מזיק זיין, און אין צווייטן אלף
"מעבירם מן העולם"²⁷.

(25) ואין לומר שגם ר"ש ס"ל שאח"כ
"מעבירם מן העולם", ורק שסובר שפירוש
"והשבתי חי' רעה" הוא "משביתן שלא
יזיקו" (ומדבר בפסוק זה בהזמן שלפני
"מעבירם כו'") לפי דאזיל לשיטתו בפירוש
"שביתה" (כנ"ל בפנים) — שהרי אדרבה:
לדעת ר"ש העל"י ו"שבחו של מקום" הוא
"בזמן שיש מוזיקין ואין מוזיקים" (כמפורש
בתו"כ שם).

(26) אבל אינו מוכרח. כי אפשר שב'
הענינים יהיו באותו אלף שנה. וראה הערה
הבאה והערה 30; 31.

(27) להעיר מהידוע (שו"ת הרשב"א ח"א
סי' ט', כ"ק ר"פ שמיני. ובאורכה —

די קשיא איז נאָך גרעסער: פון
דברי ר"נ "מה ראו חכמים לחלק"
איז דאָך לכאורה מובן, אַז אָפילו אויב
מען זאָל אָנעמען ווי רב קטינא, אַז
עס וועט זיין "חד חרוב", דאָרף ער
אויך זאָגן "על שם ששבת". היינט
ווי זאָגט די גמרא "וקמיפלגי בדרב
קטינא כו'", אַז דער טעם פון ר"נ
איז ווייל ער האָלט ווי אביי, אָבער
ווען ער וואָלט געהאַלטן ווי רב קטי-
נא — וואָלט ער יע מודה געווען
לדעת (ר"י משום) ר"ע אין פירוש פון
"ליום שכולו שבת"?

מוז מען זאָגן, אַז מיט "וקמיפלגי
בדרב קטינא כו'" מיינט די גמרא
(ניט צו זאָגן אַן אַנדער טעם אויף
דער פלוגתא פון ר"ע און ר"נ, נאָר)
צו מבאר זיין די סברות פון ר"ע און
ר"נ וואָס שטייט אין דער ברייתא:
אַז דאָס וואָס ר"נ איז מכריח מצד
דער קשיא "מה ראו חכמים לחלק כו'"
אַז מזמור שיר ליום השבת מיינט ניט
ליום שכולו שבת און (ר"י משום) ר"ע
האָלט ניט פון דער קשיא, איז עס
ווייל ר"ע האָלט חד חרוב און ר"נ
האָלט תרי חרוב.

ו. וועט מען עס פאַרשטיין בהקדים
הידוע²⁸, אַז יעדער אלף שנה פון די
"שית אלפי שני דהוה עלמא", איז
אַ באַזונדער הנהגה. און הגם אַז די
גמרא²⁹ טיילט די שית אלפי שני אין
דריי סוגים — שני אלפים תהו, שני
אלפים תורה און שני אלפים ימות
המשיח — איז דאָס בכללות. אָבער
בפרטיות, איז יעדער איינע פון די שני אלפים גופא
— תהו, תורה און ימות המשיח³⁰ אַנ-

(22) רמב"ן ובחיי עה"ת — בראשית ב,
ג. ועוד.

(23) סנה' צו, סע"א.

(24) ראה רמב"ן הנ"ל.

קען מען דעריבער ניט פרעגן „מה ראו חכמים לחלק כו“ (וואס דער שיר פון די ששת ימים איז „על שם שעבר“ און פון שבת — „על שם להבא“) — ווייל דער ענין „משביתן שלא יזיקו“ וואס וועט זיין לעתיד איז אויך געווען בעבר, בשבת בראשית²⁹; משאכ לדעת אביי אז „תרי חרוב“, הייסט עס דאך אז ער נעמט אן כדעת ר“י „מעבירים מן העולם“, ווערט במי לא א קשיא „מה ראו חכמים לחלק“³⁰.

(29) אלא שמ"מ יש מעלה ב"משביתן שלא יזיקו" שיהי' „ביום שכולו שבת“ על השביתה שב"שבת בראשית" — לאחר חטא עה"ד [שכן ס"ל לר"י משום] ר"ע „ליום שכולו שבת“ ולא „על שם ששבת“ — כי שביתה המזיקין בשבת בראשית היתה רק לפי שעה, משאכ לשבת ח"י רעה דלע"ל הוא — שיתבטל הרע לגמרי ויתהפך לטוב.

ויתירה מוז: „משביתן שלא יזיקו“ דלע"ל נעלה יותר גם מכמו שהיו בתחלת הבריאה קודם החטא. כי [נוסף לזה, שמכיון שלכת חילה לא הי' בהם אז הטבע שיוזיק, הרי אין חילוק בין זאב וכבש; אין בכלל חיות מזיקות בעולם, משאכ לע"ל „יש (חיות) מזיקין ואין מזיקים“, הנה] בתחלת הבריאה, מכיון שהי' מציאות הקליפות בעולם, שמצד זה הי' שייך ענין החטא (ראה ד"ה ואתם הדבקים תרפו) (תשי"א פ"ה) — הרי במילא הי' איזה אפשריות ונתינת מקום שהחיות יוכלו להזיק — ע"י החטא. משאכ לע"ל, כש"ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" — יודכנו בתכלית (ראה עד"ו ד"ה ואתם הדבקים שם, לענין מעלת הגופים שיהיו לע"ל על גופו של אדה"ר גם כמו שהי' קודם החטא).

(29*) אבל אין להוכיח מזה שר"י משום ר"ע והתנא שבמשנה (סוף מס' תמיד) ס"ל כר"ש במכילתא — כי י"ל שס"ל כר"י „מעבירים מן העולם“ (וראה בהערה שלאח"י), אלא שאינו חושש להקשיא „מה ראו חכמים לחלק“ (כבשו"ג הא' להערה הבאה).

ז. עפ"י וועט מען אויך פארשטיין וואס די קשיא „מה ראו חכמים לחלק בין הפרקים הללו“ איז דוקא אויב מען וועט לערנען „תרי חרוב“:

כאמור לעיל (סעיף ב'), איז קודם חטא עה"ד האבן די חיות ניט מזיק געווען. וואס פון דעם איז מובן, אז אויך בשבת בראשית — כאטש ס'איז שוין געווען לאחרי החטא, וויבאלד אבער אז דער חטא האט דאן גאך ניט געהאט קיין ווירקונג בפועל אין וועלט — וכמדר"ל³¹ „אע"פ שנתקללו המאורות מערב שבת אבל לא לקו עד מוצאי שבת“, האבן אויך די חיות דאן גאך ניט מזיק געווען.

ובמילא קומט אויס, אז די שביתה „שלא יזיקו“ לע"ל, ליום שכולו שבת, איז ניט קיין נייער ענין וואס וועט זיך ערשט אויפטאן לע"ל, ווארום אויך בעבר, בשבת בראשית איז אזוי גע-ווען, כנ"ל. משאכ די שביתה „מע-בירים מן העולם“ — איז א נייער ענין לגמרי, וואס דאס וועט זיך ערשט אויפ-טאן לעתיד.

ועפ"י איז מובן וואס די גמרא זאגט „וקמפלגי בדרב קטינא כו“:

לדעת רב קטינא אז עס וועט זיין בלויז „חד חרוב“, הייסט עס דאך אז „ליום השבת“ מיינט „משביתן שלא יזיקו“.

ד"ה ויהי ביום השמיני תש"ד. (ובכ"מ) שמספר „שבעה“ הוא בכלל בחי' ההשתל-שלות — שבעת ימי ההיקף, ומספר „שמונה“ — למעלה מהשתלשלות.

ועפ"י יומתק מה שב' ענינים אלו „מש-ביתן שלא יזיקו“ ו„מעבירים מן העולם“ יהיו בשני אלפים שונים — כי „משביתן שלא יזיקו“ הוא בכלל הנהגת העולם (שהרי כן הי' גם בתחלת הבריאה), ולכן, יהי זה באלף השביעי — סדר השתלשלות. משאכ „מעבירים מן העולם“, שהוא למעלה מסדר הנהגת העולם — יהי באלף השמיני.

(28) ב"ר פ"א, ב. פ"ב, ו.

וויבאלד אָז פון פסוק „מזמור שיר ליום השבת“ איז מוכח (לויטן פירוש אָז עס גייט אויף לע“ל) כדעת רב קטינא, אָז עס וועט זיין „חד חרוב“ — און די פלוגתא פון רב קטינא ואביי איז דאָך תלוי, כנ“ל, אין דער פלוגתא פון ר“י ור“ש — קומט דאָך במי לא אויס, אָז פון דעם פסוק „מזמור שיר ליום השבת“ (פון וועלכן ס’איז מוכח אָז דער „חרוב“ וועט זיין אין איין אלף שנה), איז פון אים אויך מוכח אָז „משביתן שלא יזיקו“.³⁰

ט. שוין גערעדט פיל מאָל, אָז יעדער סדרה האָט אַ שייכות צו דעם זמן אין וועלכן מען לייענט זי.³¹ ועפ”ז מובן, אָז דער פסוק „והשבתי חי רעה מן הארץ“, וואָס שטייט אין פ’ בחר קוטי וועלכע מען לייענט אַלע מאָל בימי הספירה (וקרוב לסיומם — חה”ש) האָט אַ שייכות צום ענין פון מ”ת.³²

31) ואף שגם לדעת ר”י אפשר לומר „חד חרוב“ (כבהרה שלשנ”ז), מסתבר (להתנא שבתו”כ), שבאם יהיו ב’ הנהגות, יהיו ב’ אלפים, וע”ד כל השית אלפי שני דהוי עלמא — ואדרבא: השינויים דשית אלפי שני כולם בגדר הנהגת העולם ובכ”ז כאורא ביום (של הקביה) בפ”ע, עאכו”כ השינוי דמשביתן מן העולם שצ”ל ביום בפ”ע (שהרי זה ש”לא יזיקו“ — מנהגו של עולם הי, בשבת בראשית).

32) ראה של”ה חלק תושב”כ ר”פ וישב (נעתק בלקו”ש ח”ה ע’ 129 הערה 1).

33) דספה”ע — סיבתה התשוקה לקבלת התורה (אגדה ברין סוף פסחים, הובא לעיל ע’ 125 הערה 51).

ונוסף על השייכות שבכל הסדרות שקוראין בימי הספירה למ”ת — שייכות מיוחדת דפ’ בחוקותי למ”ת, שהרי „עזרא תיקן להם לישראל שיהיו קורין קללות שבתו”כ קודם עצרת“ (מגילה לא, ב), ובחקותי — שם כל הסדרה — פ”י תורה (תו”כ — הובא בפרש”י — עה”פ).

— היות אָז דער ענין פון „מעבירים מן העולם“ איז לגמרי אַ נייער ענין, וואָס איז פאַרבונדן בלויז מיט „להבא“ און האָט קיין שייכות ניט מיט „על שם (ש)עבר“.³⁰

ת. ע”פ הנ”ל וועט אויך ווערן פאַרשטאַנדיק וואָס דער תו”כ ברענגט אַ רא”י פון פסוק „מזמור שיר ליום השבת“ צו דעת ר”ש אָז „משביתן שלא יזיקו“:

30) ע”פ מ”ש בפנים, יתורץ מה שהווקק ר”ג להסברא „מה ראו חכמים לחלק“ — דלכאורה: למ”ד „תרי חרוב“ מוכרח לומר לכאורה ש”ליום השבת“ (ליום — לי יחיד) לא קאי אלעתיד (וכדאיתא בסנה’ שם: „תניא כותי דרב קטינא... ואומר מזמור שיר ליום השבת“), ואיכ, למה הווקק ר”ג לסברא הנ”ל „מה ראו כו“ — כי גם לדעת ר”י שבתו”כ אפשר שב’ הענינים „וגר זאב גו“ ו”מעבירים מן העולם“ יהיו באותו אלף שנה. ולפ”ז, אפ”ל גם לדעת ר”י ש”מזמור שיר ליום השבת“ קאי אלע”ז. ולכן הווקק ר”ג להסברא „מה ראו כו“, שמכיון שס”ל כר”י „מעבירים מן העולם“ — גם אם נאמר שב’ ההנהגות יהיו באותו אלף שנה **, מכיון ש”מעבירים כו“ הוא חידוש שלא הי’ בשבת בראשית כבפנים — „מה ראו חכמים לחלק“.

*) ועפ”ז מובן בפשטות, שאין סתירה מהא דר”י שבמס’ ר”ה לר”י שבתו”כ שם (נוסף, על מה ש”ל, שבמס’ ר”ה — ר”י משום דר”ע קאמר לה, וז”י לא ס”ל כו). [ועפ”ז, הא דר”י משום דר”ע אינו חושש להקושיא „מה ראו חכמים לחלק“ הוא גם לפי היסוד (ראה בשו”ת שלח”ז) של סברת אביי. (ולזהיר מפרש”י שם ד”ה וקמפלגי: „ר”ג לית ל”י דרב קטינא“, ואינו כותב שר”י ור”ג קמפלגי בדבר קטינא ואביי)].

ולזהיר מב’ הניסאות שבמשה סוף מס’ תמיד: „שבת מנוחה“, או „שבת ומנוחה“ (בוא”ז): באם נאמר, שהתנא דמתניתין ס”ל כר”ש — בלא וא”ו, ובאם נאמר שס”ל כר”י — בוא”ו. וק”ל.

**) ומה שאמר „וקמפלגי בדבר קטינא כו“ — הכוונה הוא ליסוד הסברא דרב קטינא ואביי, וראה בהערה 27; 31.

מצוה. במילא דאָרף מען פון אים מאַכן אַ מצוה. ווייל דער תכלית העילוי איז „אתהפכא חשוכא לנהורא“, אַז דעם חשך גופא זאָל מען מהפך זיין צו אור. און דערפאַר איז בשבועות — דאָרף זיין „חמץ תאפינה“.

און דאָס איז אויך די שייכות³³ פון די ימי הספירה צו „והשבתי חי“ רעה מן הארץ“ לדעת ר”ש (וואָס הלכה כמותו, כדלקמן סעיף יו”ד) „משביתן שלא יזיקו“ — ווייל אין „משביתן שלא יזיקו“ דריקט זיך אויס דער גודל העילוי פון „אתהפכא חשוכא לנהורא“. און ווי ער זאָגט אין תו”כ „אמר ר”ש, אימתי הוא שבחו של מקום בזמן שאין מוזיקין או בזמן שיש מוזיקין ואין מוזיקים“ — אַז דער תכלית העילוי והשבח איז (ניט דער ביטול פון די „מוזיקים“, נאָר) אַז די מוזיקים גופא וועלן נתהפך ווערן לטוב.

י. אין דער פלוגתא פון רב קטינא און אבבי (צי עס וועט זיין „חד חרוב“ אָדער „תרי חרוב“), זאָגט די גמרא³⁴ „תניא כוותי’ דרב קטינא כו“³⁵. וואָס פון דעם איז משמע³⁶ אַז די הלכה איז ווי רב קטינא אַז עס וועט זיין חד חרוב. און וויבאַלד אַז די פלוגתא פון רב קטינא מיט אבבי איז תלוי אין דער מחלוקת פון ר”י און ר”ש (כנ”ל סעיף ז’), קומט דאָך במילא אויס אַז די הלכה איז ווי ר”ש „משביתן שלא יזיקו“.

וואָס פון דעם איז פאַרשטאַנדיק אויך בנוגע צו עבודת האדם איצטער — וואָס אַלע גילויים דלעתיד זיינען תלוי

— ווען עס ווערן נשלם די ימי הספירה — „תספרו חמשים יום“.

וועט מען עס פאַרשטיין ע”פ הי”ד דוע³⁷ אין דעם ענין פון חמץ (וואָס אויך ביי חמץ שטייט דאָך „תשביתו שאור מבתיכם“³⁸ — וואָס דאָס איז בדוגמת „והשבתי חי“ רעה מן הארץ“ — וכנ”ל), אַז בפסח איז חמץ אָסור, און בשבועות — איז ניט נאָר וואָס חמץ איז מותר, נאָר אדרבה, ביי די שתי הלחם וואָס מען איז מקריב שבו עות דאָרף זיין דוקא „חמץ תאפינה“.

איז ידוע אין דעם דער ביאור, אַז „חמץ“ ווייזט אויף הגבהה והתנשאות, וואָס דערפון קומען אַרויס כל המיני רע. און דערפאַר, איז בפסח — ווען מען האַלט ערשט ביי „יציאת מצרים“, מוז מען „אַנט-לויפן“ פון „חמץ“, ביז אַז „לא יר-אה“³⁹ און „לא ימצא“⁴⁰. משא”כ בשבועות וואָס קומט לאחר העבודה פון ספירת העומר — ווען מען איז מברר אַלע זיבן מדות פון נפש הבה”מית, דאָן איז ניט נאָר וואָס דער חמץ איז קיין סתירה ניט צו עבודת ה’, נאָר אדרבה: מען מאַכט נאָך פון אים אויף אַ מצוה. וע”ד: ויגבה לבו בדרכי ה’⁴¹.

און וויבאַלד אַז לאחר ספירת ה’ עומר שטייט מען אין אַזאַ מצב וואָס מען קען מאַכן פון דעם חמץ אַ

(34) ראה בארוכה לקו”ש ח”א ע’ 266 ואילך ובהנשמך שם.

(35) בא יג, ז.

(36) שם יב, יט.

(37) דהיי”ב יו, ו. וראה ר”ח ש’ העונה פ”ץ (רלג (רלד) רע”א: יהי יקר רוח וגבה נפש בעיני העוה”ב כו’. לקו”ת במדבר (טו, ג). ועוד.

(38) ראה יהל אור להצ”צ עה”פ מזמור שיר ליום השבת.

(39) ראה נו”כ הטור או”ח ר”ס תמ”ב.

און דורך דעם וועט מען זוכה זיין צום קיום היעוד „והשבתי חי' רעה מן הארץ“, צום „יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים“.

(משיחות י"ט כסלו וס"פ וישב תש"ל)

במעשינו ועבודתנו עכשיו⁴⁰ און עס דארף דאך זיין אתערותא דלתתא מעין אתערותא דלעילא – אַז דער עיקר ושלמות העבודה דארף זיין (ניט אין „אַנטלויפן“ און אַפּזונדערן זיך פון וועלט – עולם לשון העלם⁴¹ – נאָר, (לאחרי הכנה) – מאַכן די וועלט גופא, וואָס זי איז דאָך מלא קליפות וסט"א⁴² – פאַר אַ דירה לו ית'⁴³).

דרשב"י, שביום זה הוא (גילוי) מ"ת דפנימיות התורה (סד"ה וספרתם תרס"ו). ולהעיר מהמבואר בלקו"ש ח"ג ע' 794, שייכות הכתוב „עד הגג הזה“ לז"ג בעומר, כי ההוראה מכתוב זה היא, שגם עניני העולם ועד להענינים שבבית לבן הארמי, צריך לעשותם כלים לאלקות. וכידוע תורת הבעש"ט עה"פ עזוב תעזוב עמו („היום יום“ ע' כג. ובכ"מ), לא ע"י לשברו כו'. ואמר רשב"י (זח"ג עא, ב): ביומאי לא יצטרכון בני עלמא להאי א"ל ר' יוסי צדיקא מגינין על עלמא בחייהון ובמיתתהון יתיר מחייהון.

(40) תניא רפ"ז.

(41) לקו"ת שלח לו, ד. ד"ה על ג"ד ש"ת בתחלתו. ובכ"מ.

(42) תניא פל"י. וראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 22 ואילך. ע' 128 הערה 40.

(43) להעיר, מה שפרשת בחוקותי – בה נאמר הכתוב „והשבתי חי' רעה מן הארץ“, שמכתוב זה (לדעת ר"ש) באה הוראה זו – קוראין בכו"כ שנים (כבשנה זו) בשבוע בה חל ל"ג בעומר „הילולא

בחוֹקוֹתֵי ב

כאילו ווי עס וואלט געשטאנען "קוֹממיות" (אָן אַ ווא"ו).

און פאַר דער רא"י "שנאמר כו"י" איז ר' יהודה מקדים "כנגד היכל וכתליו" — ווייל דער היכל אַליין (אָן די כתלים) האָט געהאַלטן ווייִניקער ווי מאה אמה, דעריבער איז ער מוסיף "כנגד היכל וכתליו", אָן דער פירוש פון "תבנית היכל" איז כללות ההיכל, דער היכל מיט זיינע

דה"ב ג, ד) ואדרבא — בפשטות — היכל הנאמר בתהלים ע"י דוד הוא דמקדש א' — היכל הנבנה ע"פ "התבנית" אשר מ"ד . . ה' עלי (דוד) השכיל" (דה"א כח, יט) * . ולכן מסתבר, שגם ר"י מפרש ש"קוממיות" היא קומת אדה"ר, ומהכתוב "תבנית היכל" מוכיח הוא רק ש"קוממיות" היא קומה אחת של אדה"ר. (ב) מפשטות לשון הגמרא "ואולך אתכם קוממיות ר"מ אומר כו"י ר"א מאה אמה" משמע ש"רי"א מאה אמה" הוא פירוש ב"ואולך אתכם קוממיות" (ג) בתור"כ מפורש "ר' יהודה אומר מאה אמה כאדה"ר".

(*) לתרץ הפ"י שהוא כהיכל דביהמ"ק השני, י"ל: קרא דבי' עסקינו "אשר בנינו גו"י" מדבר בלעת"ל ולכן טיומו "כתבנית היכל" — פ"י ג"כ היכל דבית הג', והנה גובהו דהיכל זה לא נתפרש בקראי דיוחזקאל "כי לא מצינו בכל המקראות הללו מדה מפורש על הגובה כ"א כו"י" (בי' מהג"ר א' ליחזקאל מ, יד). ולכן מסתבר לומר שיה"י כמבואר במס' מדות, ש"התועלת שיש בכ"י פור שבה במדות ביהמ"ק השני) . . י כ"י יבנה ב"ב יש לשמור ולעשות התבנית ההוא" (פיה"מ להרמב"ם בהקדמתו, בב"י סדר המסכתות. וראה ג"כ תויו"ס פתיחה למס' מדות). וכ"מ גם דעת רש"י מזה שהעתיק בפ"י (יחזקאל מא, יג) גם התיבות "ברוט ק"י" אף שאין מדובר ע"ז בכתוב שם. וראה פרש"י שם סוף, ח. ד"ק שם. מלבי"ם שם ור"ס מב.

א. אויפן פסוק "ואולך אתכם קוֹממיות" : זאגט די גמרא : "ר' מאיר אומר מאתים אמה כשתי קומות של אדם הראשון". ר' יהודה אומה מאה אמה כנגד היכל וכתליו שנאמר : "אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריי" הם בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל".

לערענדיק די גמרא אין פשטות קומט אויס, אָן דער מקור פון ר' מאיר'ן צו לערנען "מאתים אמה כשתי קומות כו"י" איז פון דעם וואָרט "קוֹממיות", וואָס איז (מיט אַ ווא"ו) אַ לשון רבים; אָבער דער מקור פון ר' יהודה'ן צו לערנען "מאה אמה" איז [ניט דער וואָרט "קוממיות" — ווייל אדרבה: דער לשון ווייזט גאָר כנ"ל, אויף צוויי קומות — נאָר] דער פסוק "אשר בנינו גו' תבנית היכל", און מצד דעם לערנט ער אָן "קוממיות" מיינט בלויז איין קומה (של אדה"ר *).

- (1) פרשתנו כו, יג.
- (2) ב"ב עה, א. סנה' ק, א.
- (3) וצ"ע מב"ב נח, א : כמדת החיצונה כן מדת הפנימית. ועד"ז ממס' סופרים בסופה : א"א שהי' גבוה קומתו כנגד שבעים וארבעה אנשים. וצריך חיפוש בס'.
- (3*) תהלים קמד, יב.
- (4) חזא"ג מהרש"א ל"ב"ב שם. וברשב"ם שם : שני ממין דרש.
- (5) אבל אין לומר שר"י אין הכתוב "ואולך אתכם קוממיות" מדבר בנוגע שיעור הגובה דלעתיד [ופ"י "קוממיות" הוא "ב" קומה וקופה" (כבתיב"ע ופרש"י), וכיו"ב] — כי (א) מהכתוב "אשר בנינו גו' תבנית היכל" עצמו לא ישנה הוכחה ל"מאה אמה", שהרי אפשר שכוונת הכתוב היא לגובה היכל הראשון (ראה מ"א ו, ב. שם ו, כ.